

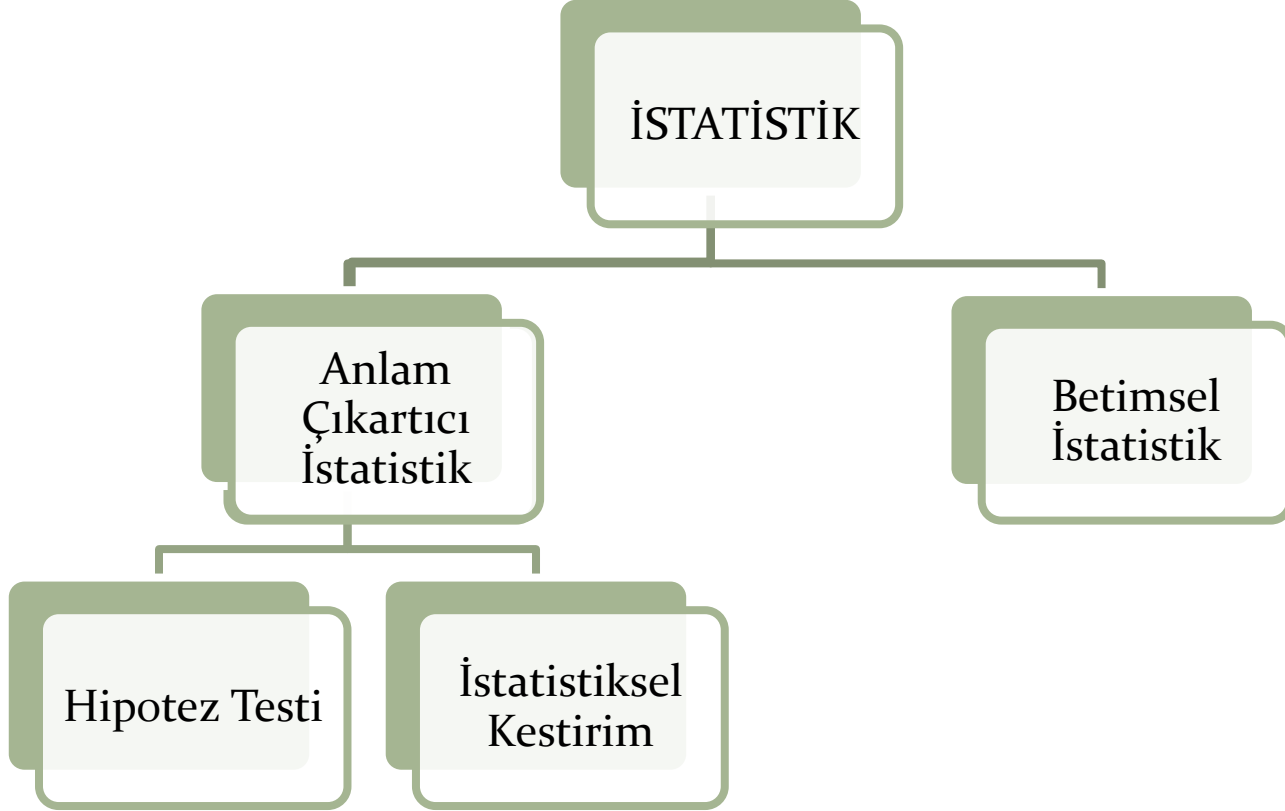
Davranış Bilimlerinde İstatistik

Anlam Çıkartıcı (Kestirisel- Vardamsal) İstatistik

Doç. Dr. Seher YALÇIN

İÇERİK

- Anlam Çıkartıcı İstatistik:
- Hipotez Nedir?
  - Null Hipotezi
  - Alternatif Hipotez
- Hipotez Testi Adımları
- Karar verirken yapılan hatalar

Vardamsal (Anlam Çıkartıcı) İstatistik

(Köklü ve diğ., 2006)

- Anlam çıkartıcı istatistik kavramı, örneklem üzerinde yapılan çalışmalarda araştırmacının *Evren hakkında ne biliyorum?* sorusunu cevaplamak için kullanacağı istatistiksel yöntem ve teknikleri tanımlar.
- Bir araştırmacı;
  - a) İki ya da daha fazla grubun herhangi bir değişkene ilişkin puanları arasında hesaplanan farkın ya da iki değişken arasında bulunan ilişkinin evrende olup olmadığını öğrenmek isteyebilir.

Vardamsal (Anlam Çıkartıcı) İstatistik

(Köklü ve diğ., 2006)

b) Örneklemden hesapladığı bir istatistiğe (örneklem değere) dayanarak parametreyi (evren değeri) kestirmeye çalışabilir.

Anlam çıkartıcı istatistiğin iki boyutunu oluşturan bu iki işlemde birincisi *hipotez testi (manidarlık testi)*; ikincisi *istatistiksel kestirim* olarak isimlendirilir.

Vardamsal (Anlam Çıkartıcı) İstatistik (Köklü ve diğ., 2006)

- Bu bağlamda anlam çıkarıcı istatistiğin amacı;

Örneklemin karakterinden evrenin karakterini tanımak, kestirmek ya da ilgilenilen değişkenler bakımından örnekleme gözlenen değerler arasındaki ilişkiye dayanarak evrendeki ilişki hakkında kestirim yapmaktır.

Hipotez Testi

Araştırılmak istenen amaç için hipotezler kurulmasıyla başlayan hipotez testi süreci, kurulan hipotezin doğrulanma ya da yanlışlanma durumuna göre bir karara varılmasıyla sonlanır.

Bir hipotez testinin amacı, H_0 hipotezinin reddedilip edilmemesine karar vermektir.

Hipotez Test Etme Süreci

1. Hipotezlerin Kurulması
2. Manidarlık Düzeyinin Belirlenmesi
3. İstatistiğin Hesaplanması
4. Kararın Verilmesi ve Yorumlanması

1. Hipotez Kurma

- Bir araştırmada değişkenler arasındaki farklar ya da ilişkiler hakkında tahmin yapmak ve olayları açıklamak için gerçekte iki hipotez kullanılır (Köklü ve diğ., 2006). Bunlar;
  - **Null Hipotezi** (Sıfır Hipotezi veya Yokluk Hipotezi)
  - **Araştırma Hipotezi** (Alternatif Hipotez veya Karşıt Hipotez)
- Bu hipotezler birbirini tümleyen iki önerme ile ifade edilir.

Null Hipotezi

- Null Hipotezi, değişkenler arasında farkın ya da ilişkinin olmadığını ileri sürer (Köklü ve diğ., 2006). Dięer bir ifade ile ortalamalar veya dağılımlar arasında bir farkın (ya da ilişkinin) olmadığını savunur.
- H_0 ile gösterilir.
- Örneęin; H_0 : Evrende kız ve erkek öğrencilerin istatistiğe yönelik tutum puanı ortalamaları arasında manidar bir fark yoktur.

Alternatif Hipotez (Karşıt/Araştırma Hipotezi)

- Alternatif hipotez araştırma desenine yön verir ve çalışmaya rehberlik eder (Köklü ve diğ., 2006).
- H_1 ile gösterilir ve manidar bir fark olduğunu ileri sürer.
- H_1 hipotezi tek ya da çift yönlü olmasına göre farklı kurulur.

Alternatif Hipotez

- *Çift yönlü hipotezler*, araştırmacı değişkenlerle ilgili olarak farkın ya da ilişkinin yönü konusunda bir beklenti içerisinde değilse yani sadece ilişki ya da farkın olup olmadığını sorgulayacaksa hipotez testini çift yönlü kurar.
- H_1 : Evrende kız ve erkek öğrencilerin istatistiğe yönelik tutum puanı ortalamaları arasında manidar bir fark vardır.

Alternatif Hipotez

- *Tek yönlü hipotezler*, araştırmacının değişkenler arasındaki farkın ya da ilişkinin yönü hakkında bir beklentisi olduğunda kurulur.
- H_1 : Evrende kız ve erkek öğrencilerin istatistiğe yönelik tutum puanı ortalamaları arasında **kızlar lehine** manidar bir fark vardır.

2. Manidarlık Düzeyinin Belirlenmesi

- H_0 hipotezi doğru olduğu halde reddedilme olasılığına *manidarlık düzeyi* (α) denir.
- Sosyal bilimlerde ve eğitim bilimlerinde manidarlık düzeyi sıklıkla $\alpha=0.05$ veya $\alpha=0.01$ olarak alınmaktadır. Bu manidarlık düzeyleri sırasıyla %95 ve %99'luk güven aralıkları yüzdelerini ifade etmektedir.

Güven Aralığı (Köklü ve diğ., 2006)

- Evren ortalaması, iki farklı yaklaşımla tahmin edilir:
  - Nokta Tahmini
  - Aralık Tahmini
- Evren ortalamasının nokta tahmini, örneklemden hesaplanan ortalamadır.
- Aralık tahmini, evren değeri belli olasılıklarla kapsayan bir güven aralığının oluşturulması işlemidir.

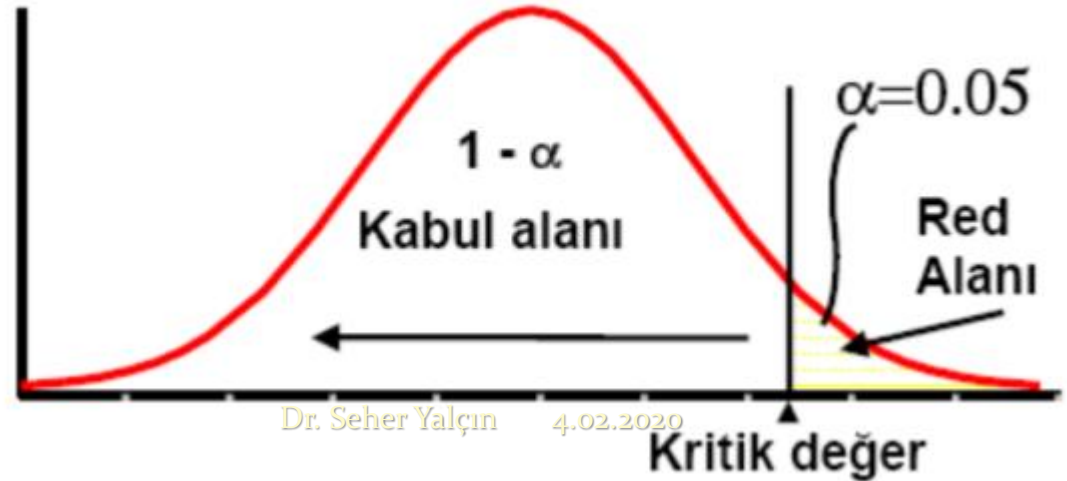
3. Test İstatistiğinin Hesaplanması

- Z testi, t testi, F testi gibi uygun olan istatistik hesaplanır.

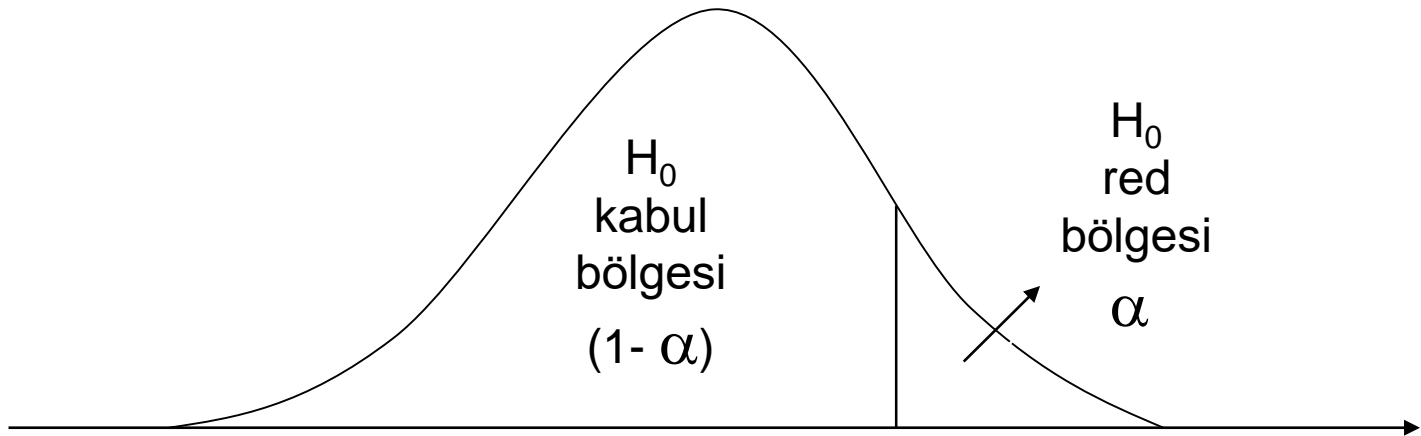
4. Kararın Verilmesi ve Yorumlanması

- Manidarlık düzeyi belirlendikten sonra (0.05 ya da 0.01), buna dayalı olarak red bölgesi tayin edilir. Red bölgesi null hipotezinin hangi durumlarda reddedileceğini gösteren test istatistiğinin alabileceği değerlerin kümesidir.

Karar Verme

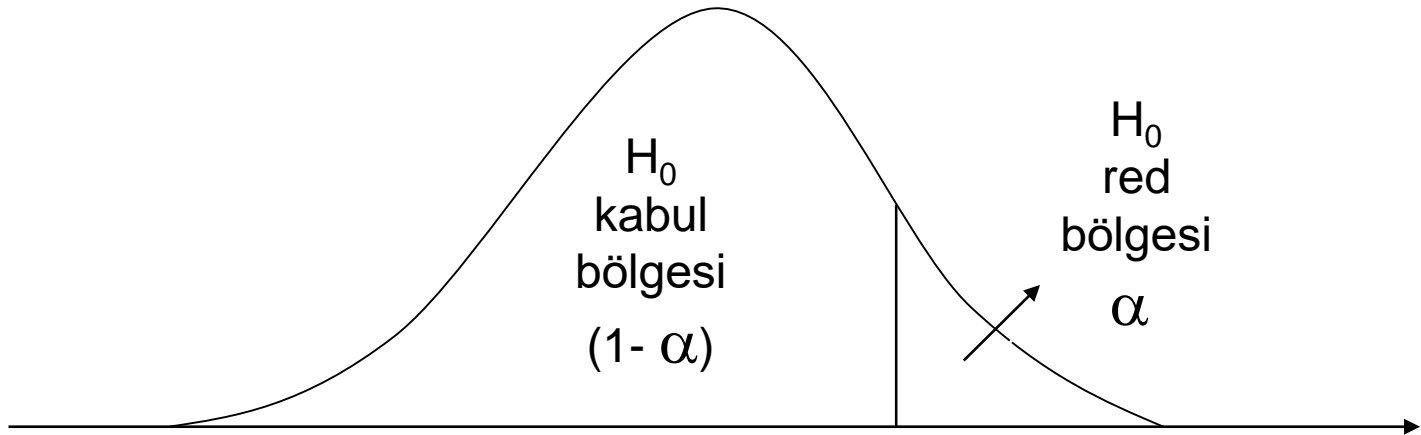
- Eğer test istatistiğinin mutlak değeri kritik değerin mutlak değerinden büyükse, manidar bir farklılık olduğu belirlenerek H_0 hipotezi reddedilir.
- $p < \alpha$ ($\alpha = 0.05$ ya da 0.01) ise H_0 reddedilir.

Karar Verme

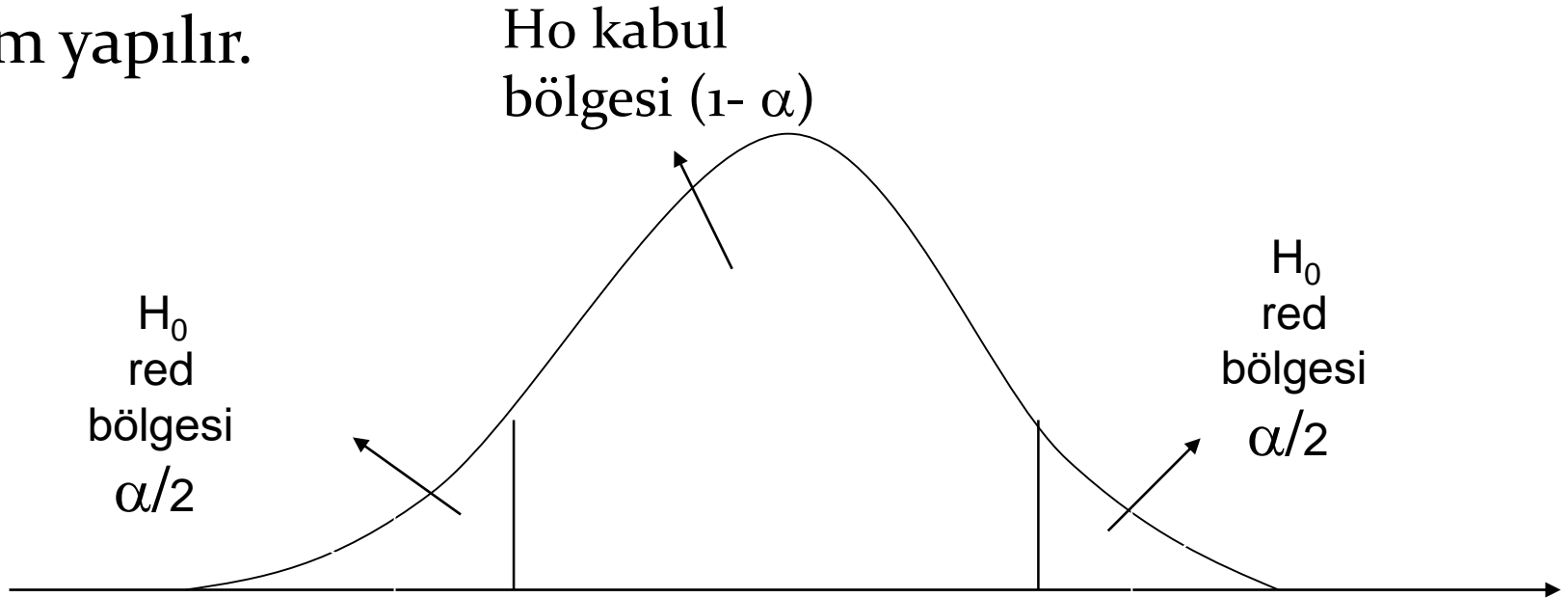
- Eğer test istatistiğinin mutlak değeri, kritik değerin mutlak değerinden büyük değilse, manidar bir farklılık olmadığı belirlenerek H_0 hipotezi reddedilemez.

$p \geq \alpha$ ($\alpha = 0.05$ ya da 0.01) ise H_0 reddedilemez.

4. Kararın Verilmesi ve Yorumlanması

Tek yönlü hipotez testi için α direkt alınır iken iki yönlü hipotez testinde alan belirlenirken α yerine $\alpha/2$ değeri ile işlem yapılır.

4. Kararın Verilmesi ve Yorumlanması

- İstatistik paket programları sonucu çıkan p olasılığı ise, %5 ya da daha küçük olduğunda yani $p \leq 0.05$ olduğunda H_0 hipotezi reddedilerek bulguların istatistiksel olarak manidar olduğu ifade edilir.
- $p > 0.05$ olduğunda ise H_0 hipotezi kabul edilir yani bulguların istatistiksel olarak manidar olmadığı yorumu yapılır.

Kaynaklar

- Gürsakal, N. (2012). *ıkarımsal istatistik: İstatistik 2*. Bursa: DORA Yayınları
- Köklü, N., Büyüköztürk, Ő. & okluk Bökeođlu, . (2006). *Sosyal Bilimler için İstatistik*. Ankara: Pegem Yayınları.